

Радомир АНДРИЋ

НА ИЗВОРУ ДРУГАЧИЈЕГ ГОВОРА

Душан Стојић: *Лични опис*, «Слово» и Књижевни клуб, Краљево, 1992.

Многе песме савремених песника удаљене су од лиризма, од оне поетске трепераве мисли испредене у самосвојности говора, свакако унутрашњег, од заумних слика и мелодија заплетене у вишегласју народног песништва. Просто, стихови су чињенице које својим приватним значењем, огољене у датости, представљају део документа о времену свога настајања. Отуда и књиге песама све више личе на новинске извештаје и на ниске узиемајућих дневних вести.

Душан Стојић је типичан представник новог таласа песника који су »судионици«, али и сведоци трауматизованог стања и трагичног осећања у породичном кругу, на послу, у школи, у возовима, и на улици — свуда, где се може уочити јасно колико је дехуманизовано »постиндустријско потрошачко друштво«. Све је у конфликту, у сударању са сном, да се све може изговорити на песнички начин и опет да то буде слика стварног живота — личног доживљаја. Напетост проишашла из таквих односа донекле је ослабљена ироничним изразом, неком врстом искошеног преименовања ствари које нас онкољавају и држе као таоце пред евентуалним њиховим разарањима од неке друге тајновите силе. Апсурд је постао природан начин живљења: служимо стварима, а не чинимо да нам буду корисније! У том значењу Душан Стојић се залаже да језик изиђе ван својих колоквијалних оквира и да се у језику крије основна енергија надрастања наших најчешћих неспоразума. Заправо, као да тежимо што савршенијем неговању недостатака говора. Једноставно, успостављен је закон негативних изненађења, шокантни фактор добио је превласт над смирујућим разлозима комуникације, мане су проглашене врлинама.

Душан Стојић не тежи аутопортрету, већ извлачи линије своје свести између онога што се може назвати индивидуалном енергијом изрученом у песнички субјект и онога неминовног у чијој се преображајности скрива стварни садржај поезије. То је један од начина да се открије структура свакодневице и помоћ да се на темељу тог открића спозна сопствена природа. Тим поступком својевремено се служио Петер Хан-дке који је, објашњавајући своју поезију, забележио да »свака реченица

има једну причу: исход је тај да се речнички опис спољног света показује уједно као опис унутрашњег света, ауторове свести, и обрнуто и опет обрнуто«. Јасно је да се на овај начин поезија доводи у непосредну везу са крајњим оствареностима песничкога конкретизма. Песма се у Стојићевом примеру доживљава као отисак стварности у свести човека суоченог с језичким препрекама и немогућностима да се огољени свет опет обуче у метафоричну обману. У том отиску, у својеврсној графичкој слици »субјекта искуства«, осећа се присуство метајезика — неке врсте потпорног стуба... И стиче се утисак, да размахом тог споредног, али не мање важног средства комуникације, између »ја и не-ја«, између говора и опредмећеног света који се не може исказати због своје вишесмислености ниједним језиком, у овој поезији дамара неизвесност, а песник постаје особени тумач знакова.

Ишчитавајући ове »документе о неизвесности«, намеће нам се и размишљање Октавија Паза о човеку усамљеном и одвојеном од гомиле коју док посматра »како гестикულიра и утапа се у неке бесмислене и махиналне послове, он се повлачи у своју свест«, у неку врсту неочекиваног повора, у који посматрач »такође понире, такође се препушта матици идући ка смрти«. Душан Стојић тај »понор« своди на форму несанице и зидова — на »рондо« где је ноћ »тамна утроба дана изврнута слика детињства«.

Песник, како би се ишчекивало по наслову књиге, не описује себе већ свет који му намеће особине неусклађене с његовом душевношћу. А како би јасније могао описати тај свет, ако не изнесе низ података и разложних чињеница, преписа и снимака ововременог мишљења? Отуда је у поступку грађења песме остало доста видљивих првих мисаоних удара, неизбрушених стихова, повучених недовољно видљивих линија између језика и свакодневице, и поетског чудесног допирања до извора другачијег говора. Књига је у основној асоцијацији саздана на темељу једног непотпуног ратног извештаја, и то нимало случајно, како песник истиче »извештаја са прве линије«. Свакако, рат се не може конкретизовати и везати само за наш актуелни тренутак — просто га треба појмити у његовим свевременим датостима. Рат није само тамо где се пуца, ушао је у говор, у аутобусе, на факултете, испунио је наше главе, затегао нерве, повећао напетост, наругао се својим страшним последицама новима миротвораца о срећном крају овог века.

Такође, књига песама »Лични опис« Душана Стојића, душевни је дијаграм ововременог интелектуалца, свесног велике моћи у комуникацијама, али и честих сметњи на везама. Иако »сензори региструју и најудаљеније тачке, дешифрирају сигнале, емитују телеграме, тв-слику«, човек је у немогућности да разуме себе самог и поруке »из најближих ћелија«. Песме су донекле непотребно оптерећене поднасловима — објашњењима унапред и упутствима како се могу прочитати и разумети. Тако је читалац дошао у подређен положај у односу на суштатство поезије. Та мисаона пунктирација делује на неки начин антипродуктивно и одузима ироничном просијавању значајна изиенађења, ватру неочекиваних мисаоних преплета, који имају наративна, скоро есејистичка настојања субјекта да укаже на своје суштинско одређење и на отпор многим стварима које га дехуманизују.